

A Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár kéziratkatalógusa

Biztató jel, ha egy könyvtári kiadványsorozat második kötete gyorsan követi az elsőt: ez a sorozatot gondozó tudományos műhely rendszeres munkájára és a vállalkozás anyagi megalapozottságára utal. Különösen örvendetes ez esetünkben, amikor a sorozat — hagyományfeltáró törekvéseink kutatási főirányát követve — a hazai nagy egyházi könyvtárak kéziratos állományát tárja fel. A Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár *Szabó Flóris* által szerkesztett kéziratkatalógusa a sorozat első, debreceni vonatkozású kötetében kifejtett elveket követi, és az ott alkalmazott gyakorlatot tartja szem előtt. Elvileg, sajnos, mint alcíme is jelzi, csupán az 1850 előtt keletkezett anyaggal foglalkozik, azonban a már korábban is megkérdőjelezett évkörhatárt nem kezeli mereven. Teljességre törekedve foglalkozik azokkal a szerzőkkel, levélírókkal stb., akik a XIX. század első felében kezdték meg tevékenységüket, de munkásságuk áthúzódott a század második felére is. Ennek köszönhetjük *Jedlik Ányos*, *Czuczor Gergely*, *Czinár Mór* és mások egész életművének ismertetését.

Az évkörhatár természetesen újra a számsor hiányosságát hozta magával. A szerkesztő ezt úgy igyekezett — helyesen — áthidalni, hogy a belső — könyvtári — számsor mellett saját, folyamatos számsort is alkalmazott. Ezzel megkönnyítette a mutató használatát, áttekinthetőbbé tette a kötetet, amire azért is szükség volt, mert a kéziratár belső jelzetrendje meglehetősen bonyolult. A *Benedictina* főcsoport a bencésrend tagjainak anyagát tartalmazza, a *Schermann Eged* által 1940-ben meghatározott, a „beöltözés” időpontjának megfelelő számsorrendben. A *Hungarica* főcsoport a nem-bencés eredetű magyar nyelvű, a *Jesuitica* főcsoport a szintén nem bencés eredetű nem-magyar nyelvű kéziratosokat tartalmazza. (Ez utóbbi főcsoport anyagának alapját ugyanis a jezsuita *Paintner Mihály* gyűjtése alkotja, s egyéb anyagokkal csak később egészült ki.)

A *bevezetés* a könyvtár rövid történetét közli az ismert kezdetektől a II. József-kori megszüntetésen át a könyvtár újjraalapításáig, illetve 1850-ig történet fejlődéséig. A rend feloszlatása után a könyvtárat újra kellett teremteni. Elsősorban ez a magyarázata annak, hogy anyaga nem annyira folyamatos, mint a debreceni kéziratáré. De az is érződik az anyag jellegén, hogy az nem volt az egész diákság számára minden tudományra kiterjedő „munkaeszköz”, ahogy Debrecenben. A dokumentumok nagyobb része teológiai jellegű (nem tekintve az alább kiemelendő különgyűjteményeket és egyes tételeket), s elsősorban a papképzés, illetve a rendi spirituális élet céljait szolgálta.

Kiemelkedő tudomány- és eszmetörténeti jelentőségét az imént írtak természetesen nem érintik, nem csökkentik. Olyan értékekről kell itt megemlékeznünk — követve a belső jelzetrendet — mint például a *Benedictina* sorozatból *Guzmics Izidor*, *Jedlik Ányos* és *Czuczor Gergely* szinte tel-

jes hagyatéka, *Kazinczy Ferencnek* Guzmicshoz intézett 147 levele. A *Hungaricából* Kazinczy egyéb jeles levelei, *Pázmándi Horváth Endre* és *Kis János* művei, levelei különösen értékesek. A legszínesebb anyagot a *Jesuitica* sorozatban találjuk. Megalapozója, Paintner Mihály a rend feloszlása után világi papi szolgálatba lépett, s 1826-ban bekövetkezett haláláig rendszeresen gyűjtött minden jezsuita vonatkozású anyagot azaz a céllal, hogy az egy esetleges újjáalakuláskor a rendre szálljon. (Öröklésjogi bonyodalmak miatt ez az anyag mégis Pannonhalmára került.) Könyvtártörténeti szempontból fontos a bevezetésnek az a megállapítása, miszerint „a feloszlott házakból az előljárók, rendtagok magukkal vitték azokat a kéziratot névjegyzékeket, versgyűjteményeket, tanulmányi, aszketikus jegyzeteket, amelyekről úgy ítélték, hogy egyéni jellegűek, és nem foglalhatják le őket a leltározók. Ezek lassan Paintnerhez vándorolnak, így tekintélyes kincs birtokosa lesz.” Külön megemlítjük itt *Pray György* több művét és levelét, s találkozunk *Mitterpacher György* és *Tumpacher József* nevével is. Kiemelkedően fontos egy 17. századi dokumentumokat tartalmazó gyűjtemény, amely az osztrák rendtartomány elsősorban magyar intézményeire vonatkozik (913. sz.). Ugyanezen tartomány „An-

nuae”-i az 1613—1669. évekre szintén itt találhatók (872. sz.).

Számos könyvtártörténeti szempontból érdekes dokumentum is fellelhető a kéziratárban. Nem szólva a főapátsági könyvtárra vonatkozó tételekről, a szerzetesrendek feloszlásával összefüggésben több tétel kapcsolódik az Egyetemi Könyvtárhoz (566., 567., 696., 861/11.), valamint más, magyar egyházi könyvtárakhoz (568—576.). A tudósok leveleiből is gazdag anyagot őriz a kéziratár. A már említett személyek levelezésén kívül *Novák Krizosztom*, *Szeder Fábán*, *Kovács Márk*, *Rosnák Márton* és *Szvorényi Mihály* levelezésgyűjteményei a legfontosabbak.

A sorozat hasznos volta egyre jobban érződik: minden újabb kötete egy-egy „helyszínre zárandoklás” alól mentesíti az adatteljességre törekvő kutatót. (Egyetlen — technikai jellegű — kritikai megjegyzés: az előállító nyomdának éberebbnek kellene lennie az összeállítás ellenőrzésében: a sorozat első kötetéből több lap, a másodikból egy iv hiányzik). (Budapest, 1981. *Országos Széchényi Könyvtár*, 240 l. 46 Ft. |*Magyarországi egyházi könyvtárak kéziratkatalógusai. Catalogi manuscriptorum, quae in bibliothecis ecclesiasticis Hungariae asservantur*, 2.)

Tóth András

Harmat Béla: Csuka Zoltán bibliográfia

Érdfigeten, a Sárd u. 35. szám alatti házban 1976-ban megnyílt a *Jószomszédság könyvtára*. Alapítója, Csuka Zoltán saját házát és könyvtárát adományozta a közösségnek, a községnek, de ezen a réven a magyar és a délszláv népek egyetemességének is. Így ünnepelte 75. születésnapját. Azóta meghaladta a nyolcvanadikat is. Ebből az alkalmából született ez a munka, amely kéziratban már elkészült, de mire nyomdába került, az összeállító a 80. születésnap gazdag visszhangját is hozzászólhatta az addig gyűjtött hatalmas anyaghoz.

Mert Csuka Zoltán életműve kivételesen bőséges. Költőként kezdte, mint a legtöbb tollforgató; s mint természettől fogva szervező alkat, amerre sorsa vetette, mindenütt maga köré gyűjtötte az írástudókat; lapokat, folyóiratokat, antológiákat szerkesztett, majd — amikor (még mindig csak

húszévesen) Újvidékre került — megtanult szerbül, fölismerte a délszláv népek és a magyarság egymásraultaltságát történelmi sorsban, kultúrában, s ráébredt legigazibb hivatására: a szerbhorvát irodalom értékeinek a magyar olvasókhoz való közvetítésére. Költőként sem szűnt meg valani a világ és a maga dolgairól; versei ott vannak a vajdasági és a hazai antológiákban (így a jugoszláviai magyar avantgarde költészet 1973-ban megjelent gyűjteményében és a *Hét évszázad magyar versei*-nek 1979-ben megjelent 5. kiadásában is), de munkásságának javát mégis számtalan műfordítása teszi ki. Neki köszönhetjük a Nobel-díjas Ivo Andrić szinte teljes életművének átültetését, Krleža, Crnjanski, Njegoš, Ivan Goran Kovačić, Jakov Ignjatović, Dušan Čalić, Ivan Cankar és még sok más, jórészt épp az ő tolmácsolásából megismert szerb, horvát, szlovén, macedón